

TOPSIDE

Koulutusta kehitysvammaisille
vertaistukijoille Euroopassa

Materiaalia vertaistukijalle: Portfoliot

www.peer-training.eu

Tekijät: TOPSIDE kumppanit

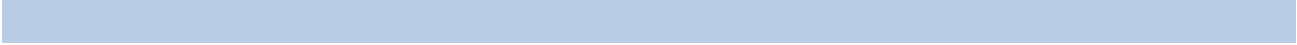
- Hugh Savage, ENABLE Skotlanti
- Petra Nováková, Inclusion Czech Republic, Tšekki
- Juultje Holla, Perspectief, Alankomaat
- Alina Sima & Cristina Burlacu, Pentru Voi, Romania
- Ivana Vilademunt & Anna Gutierrez Roca, Sant Tomas, Espanja
- Taija Humisto, KVTL, Suomi
- Camille Latimier & Luca Magri, Inclusion Europe

©Inclusion Europe, Bryssel, lokakuu 2013

Hanke on rahoitettu Euroopan komission tuella. Tästä julkaisusta vastaa ainoastaan sen laatija, eikä komissio ole vastuussa siihen sisältyvien tietojen mahdollisesta käytöstä.

Johdanto

On tärkeää, että ihmiset saavat kurssilta jotain konkreettista materiaalia mukaansa. Materiaali muistuttaa vertaistukijaa siitä, mitä kurssilla tehtiin ja mitä he osaavat. Portfolio toimii materiaalina, jonka avulla vertaistukijan on helppo näyttää myös muille mitä kurssilla tehtiin ja mitä hän osaa. Pilottivaiheessa kaikki projektimaat tekivät omiin tarpeisiinsa sopivan portfolion. Tässä muutamia vinkkejä toimivat portfolion suunnitteluun.

ESIMERKKI 1

KURSSIPÄIVÄKIRJA

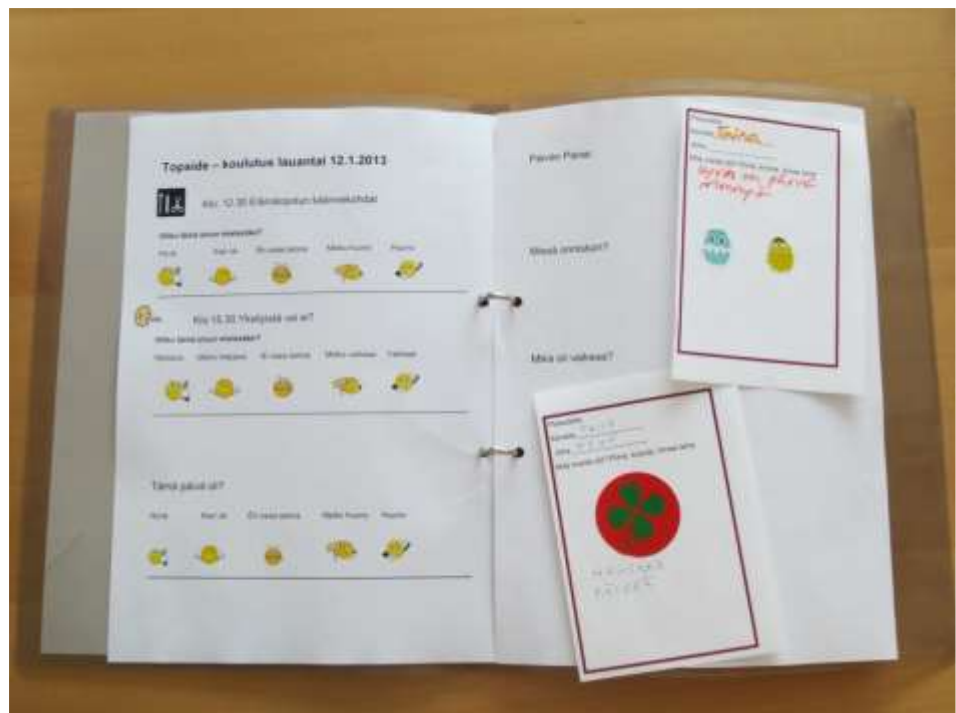
Suomen TOPSIDE- koulutuksissa osallistujat täyttivät kurssipäiväkirjaa. Päiväkirjan tarkoituksena on toimia taitokansiona, johon kurssilainen saa palautetta omien vertaistukijataitojensa kehittymisestä. Päiväkirjan avulla kerätään myös kurssilaisten palautetta kurssista ja se toimii

kotiin vietävänä muistona siitä, mitä kurssilla on tehty. Kansioon kerätään myös kaikki kurssin aikana paperille tehtävät harjoitukset.

Päiväkirjassa on valmiina jokaisen kurssipäivän ohjelma kirjoitettuna ja kuvin. Lisäksi jokaisen ohjelmaosion kohdalla on kuvallinen arvosteluasteikko, johon kurssilaisia pyydetään kunkin päivän lopussa arvioimaan päivän aikana tehtyjä asioita. Jokaisen päivän kohdalla kysytään myös kokonaisarvio päivästä, mikä oli päivän paras juttu, missä kurssilainen koki onnistuneensa ja mikä oli vaikeaa.

Kouluttaja ja ohjaajat kirjoittavat päiväkirjaan palautetta kurssilaisen taitojen kehittymisestä. Päiväkirjassa on jokaisen päivän kohdalla sivuja palautetta varten. Yhdelle sivulle kirjoitetaan palautetta aina yhden taidon, esim. toisten kuuntelemisen, kehittymisestä kyseisen päivän aikana.

Päiväkirja-mallin hyvät ja huonot puolet

Päiväkirja mallisessa taitokansiossa on hyvät ja huonot puolensa. Plussaa päiväkirja-malli saa siitä, että sen täyttäminen palauttaa kaikkien mieleen, mitä päivän aikana tehtiin. Kotona kurssilaiset voivat päiväkirjan avulla muistella, mitä kurssilla tehtiin, ja näyttää tai kertoa muillekin kurssipäivien kulusta.

Päiväkirjat toimivat erinomaisesti myös palautteiden keräämistarkoituksessa. Koulutuksen järjestäjä saa päiväkirjoista helposti kerättyä kurssilaisten tuoreet arviot ja fiilikset päivästä ja käytetyistä harjoituksista. Kurssilaisten palautteista kouluttaja todella näkee, mitkä asiat kurssista jäävät mieleen. Kurssilaisille itselleenkin esim. ”päivän parhaan” miettiminen on mielekäs tapa palauttaa päivän tapahtumia mieleen.

Miinusta päiväkirja malli saa kurssilaisen omien taitojen kehittymistä mittaavana ja esittelevänä portfoliona. Erityisesti oman kehittymisen seuraaminen on hankalaa näin hajanaisessa mallissa. Kun palautteet tulevat aina kunkin päivän kohdalle, jää yhden taidon kehittymisen kokonaisuus hahmottamatta. Samasta syystä päiväkirja-malli ei myöskään toimi hyvin ulkopuoliselle esiteltävänä näyttönä opituista asioista. Kurssilaisille itselleen päiväkirjaan kirjatut palautteet olivat mieluisia, samoin mahdollisuus kirjoittaa palautelappuja toisille kurssilaisille, jotka sitten myös liimattiin päiväkirjan palautesivuille.

Palautteen ja oman kehittymisen seuraaminen olisi ehkä helpompaa toisen mallisessa kansiossa, jossa edettäisiin taitojen mukaan, eikä päivä kerrallaan. Näin jokaisen taidon kohdalle tulisi kurssin edetessä aina lisää palautetta ja kurssilainen voisi helposti seurata omaa kehittymistään. Päiväkirja arvosteluasteikkoineen voisi olla osa toisenlaistakin kansiota. Päiväkirja on kurssilaista itseään varten, palauttamassa mieleen mitä milloinkin tehtiin ja toisaalta kurssilaisen keinona arvioida koulutusta.

ESIMERKKI 2

PORTFOLIO

Espanjassa kurssilaisten arviointiin käytettiin **portfoliota**, johon kerättiin kaikki opitut asiat koko kurssin ajalta. Kurssilaiset saivat tämän materiaalin itselleen kurssin päätyttyä. Jokaiselle kurssilaiselle tehtiin myös portfolio-julisteet, jotka koristivat koulutustilan seiiniä.

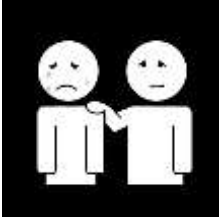

Portfolio-juliste

Esimerkki kurssilaisen portfolioista.

Molempiin portfolioihin lisättiin koko kurssin ajan kuvia ja muistutuksia siitä, millaisia ominaisuuksia hyvällä vertaistukijalla tulisi olla. Portfolioihin kirjatut ajatukset vertaistukijan ominaisuuksista ovat kurssilaisten omia pohdintoja, kunkin päivän harjoitusten jälkeen.

Hyvän vertaistukija ominaisuuksia	Ja kuvia
Tietää mitä on vapaa-aika.	
On tärkeää olla kokemusta aiheesta, josta puhuu.	
Pitää olla hyvät sosiaaliset verkostot (ystävät, perhe ja tutut).	
Kunnioittaa erilaisuutta	
Avoin ja inklusiivinen asenne	

<p>On luotettava ihminen.</p>	
<p>Kuuntelee toisia.</p>	
<p>On empaattinen ja osaa aseta itsensä toisen asemaan.</p>	
<p>Hallitsee kommunikaation</p>	
<p>Ihminen itse päättää, ei kukaan muu. Ei myöskään vertaistukija.</p>	

<p>Kunnioittaa toisen päätöstä. Jokainen saa valita mitä haluaa.</p>	
<p>Käyttää positiivista ajattelua toisten rohkaisemiseen</p>	
<p>On kaveri, ei superihminen.</p>	

Portfolion toimii tulevaisuudessa myös muistutuksena muille siitä, mitä koulutettu vertaistukija osaa ja mikä on hänen tehtävänsä **vertaistukijana**.

ESIMERKKI 3

Tšekeissä kurssilaisille tehtiin taitokansiot, jotka perustuivat kurssilaisten itsensä yhdessä päättämille taidoille. Kurssin aluksi kurssilaiset keskustelivat vertaistuentuen tarkoituksesta ja vertaistukijana tarvittavista taidoista. Keskustelun pohjalta kurssilaiset piirsivät kuvia tukiprosessista ja tärkeimmistä taidoista. Kurssi keskittyi näihin kurssilaisten itsensä valitsemiin taitoihin: vertaistukijoina keskustelemme kokemuksistamme, kuuntelemme, kysymme toisiltamme ja ymmärrämme, miltä toisesta tuntuu sekä etsimme ihmisiä, jotka voivat auttaa. Kouluttaja yhdisteli kuvat ja loi OMAT TAITONI -nimisen kansion. Kaikki kurssilaiset saivat kopion kansioista.

Taitokansiossa kuvaillaan, mitä vertaistukijan pitäisi tehdä. Tukeuduimme siihen usein kurssin aikana, kun oli tarpeen palauttaa mieleen perusasiat. Vertaistukijat voivat tarvittaessa palata siihen myös kurssin jälkeen. Tämä taitokansio toimii samalla myös jokaisen kurssilaisen henkilökohtaisena taitojen kehittymisen mittarina. Ihmiset saivat palautetta aina, kun osoittivat kehittyneensä jossain taidossa ja edistyksen merkiksi kansioon sai merkinnän kehittyneen taidon kohdalle. Merkkien saaminen motivoi kurssilaisia kehittämään taitojaan. Jos jonkin taidon kohdalle ei ollut kertynyt merkkejä ollenkaan, annettiin seuraavissa harjoituksissa mahdollisuus kehittyä juuri siinä asiassa. Opituista taidoista ja ansaituista merkeistä juteltiin aina päivän päätteeksi ryhmässä.

Vertaistukijat pääsivät käyttämään taitojaan ja kehittymään edelleen heti kurssi jälkeen, kun käynnistimme vertaistukiryhmiä, jossa koulutetut vertaistukijat toimivat vetäjinä. Heidän oli mahdollista saada merkintöjä kansioonsa myös näistä tilanteista. Ryhmää vetäessä moni kehittyi valtavasti, sillä oikeassa tilanteessa oppiminen tapahtuu konkreettisesti ja luontevasti.

Aineiston hyödyt: Helppokäyttöisyys. On tehokasta keskittyä ainoastaan muutamaaan, helposti mieleen jäävään ja itse valittuun taitoon. Kansioon oli helppoa palata milloin vain halusimme kerrata, mistä vertaistuessa on kysymys ja miten prosessi etenee.

Aineiston haittapuolet: Taitokansio on arvioinnin välineenä liian yleinen. Se ei kerro, millä tavalla kurssilainen on kehittynyt eikä erittele, millä taidon osa-alueella on menty eteenpäin. On tärkeää kertoa kurssilaiselle sanallisesti, miten ja missä asiassa hän on kehittynyt.

ESIMERKKI 4

Hollannissa kurssilaisille tehtiin aika monimutkaiset portfolioit, joilla oli kaksi päämäärää:

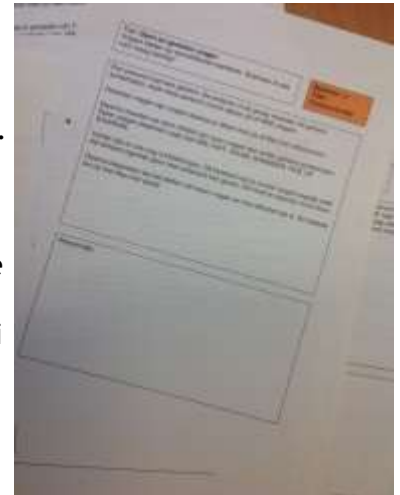
1. Kurssilaiselle se on muistutus kurssilla opituista asioista
2. Ulkopuolisille henkilöille se kertoo, mitä juuri kyseinen henkilö on kurssilla oppinut ja saavuttanut.

Tavoitteena oli saada portfolio osaksi 'Tunnustus Osaamisesta' -sertifikaattia. Se on virallinen todistus, jota Hollannissa käytetään osana CV:tä

Portfoliossa oli 12 eri väreillä merkittyä lukua. Ensimmäiset kymmenen lukua sisälsivät kurssilla harjoiteltavia ja vertaistukijana tarvittavia taitoja.

Teimme jokaisesta kurssilla tehdystä harjoituksesta portfolioon arkin. Arkki sisälsi kuvauksen harjoituksesta. Arkkeihin tuli melko paljon tekstiä, sillä niiden tarkoitus oli avata harjoitusta ulkopuolisille

Portfoliossa oli myös tilaa myös jokaista harjoiteltua taitoa koskeville henkilökohtaisille palautteille. Niiden kirjoittaminen oli kouluttajalle työlästä, mutta kurssilaisille henkilökohtainen positiivinen palaute oli tärkeää.

Portfolion 11. luku sisälsi kaikki kurssin aikana positiivisina esimerkkeinä käyttämämme tarinat ihmisistä, inklusiosta, arvostetuista sosiaalisista rooleista ja hyvästä vertaistuesta. Esimerkit olivat kurssilaisille tärkeitä ja oli hienoa antaa ne heille mukaan kuvitettuina ja kirjoitettuina tarinoina.

Portfolion 12. luku sisälsi tyhjiä harjoituspohjia. Samoja käytimme koulutuksen aikana. Kaikki olivat yksilökeskeisestä suunnittelusta tuttuja. Kurssin aikana vertaistukijat harjoittelivat niiden täyttämistä toistensa kanssa, ja jatkossa he voivat käyttää niitä tarjotessaan vertaistukea.

Portfoliosta tuli melko monimutkainen ja kurssilaisten oli välillä vaikea hahmottaa sitä. Portfolio oli silti kurssilaisille tärkeä todiste heidän saavutuksistaan kurssilla. Siitä tuli ylpeyden aihe, jota kelpaa esitellä muille.

Tässä on yksi ENABLE:n tekemistä portfolioista. Sen julkaisemiseen on Kerryn hyväksyntä. Toivottavasti siitä on hyötyä sinulle!

HEI, OLEN KERRY McINNES!

MINÄ OLEN VERTAISTUKIJA.

Minulla on kehitysvamma.

Olen oppinut paljon siitä, miten tukea toisia ihmisiä, joilla on kehitysvamma.

Sitä kutsutaan vertaistueksi.

Minun vertaisiani ovat toiset ihmiset, joilla on kehitysvamma.

Tämä kansio kertoo, mitä kaikkea olen oppinut.

Kansiossa kerrotaan, mitä kaikkea koulutuksessa tehtiin.

Kansio kertoo sinulle, miten voin tukea sinua!

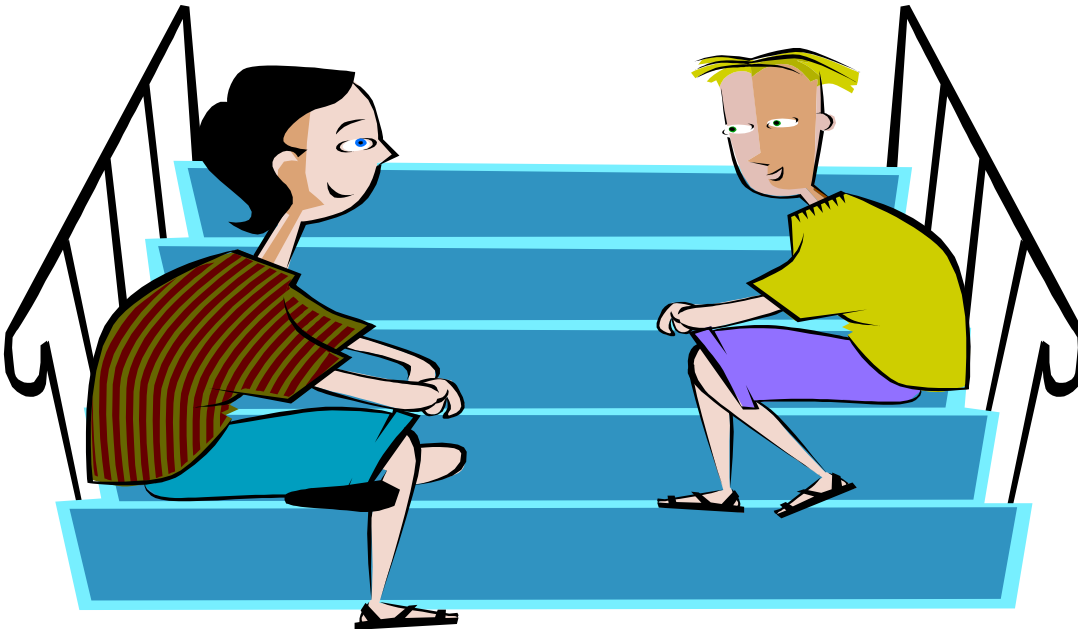
MINÄ OLEN:

Nimeni on Kerry McInnes.
Asun omassa asunnossa Obanissa.
Saan tukea Skotlannin ENABLEsta.
Olen 36-vuotias.
Olen käynyt vertaistukijakoulutuksen
Tässä kansiossa kerron, mitä olen oppinut.
Kerro minulle, jos voin auttaa sinua jossakin.

Tässä kuvassa opiskelen vertaistukijaksi!

PUHUMINEN JA KUUNTELU

Olen oppinut kuuntelemaan ihmisiä kunnolla.
Olen oppinut olemaan hiljaa, kun toisella on puheenvuoro.
Olen oppinut esittämään kysymyksiä.
Kysymällä voin varmistaa, että ymmärsin mitä he halusivat sanoa.
Kaikki olivat sitä mieltä, että olin oppinut kaiken tämän.

Hyvää työtä Kerry!

Help, I need somebody!

Mitä opin tänään?

Olen oppinut, että on olemassa erilaisia tapoja tukea.

Olen oppinut, miksi on hyvä asia olla osa ryhmää.

Aloin oppia, mitä vertaistuki on. Olen oppinut, että vertaistukija auttaa ihmisiä tekemään omia päätöksiä.

Olen oppinut, että vertaistukija ei sano, mitä toisen kuuluu tehdä.

Olen oppinut, että voin auttaa toista kertomalla omia kokemuksiani.

Olen oppinut, että voin kertoa toisille esimerkkejä omasta elämästäni

Tämä voi auttaa heitä, kun he tekevät päätöksiä omassa elämässään.

Hyvää työtä, Kerry!

PEER SUPPORTERS- who can you trust?

Mitä opin tänään?

Olen oppinut, että vertaistukijana teen tärkeää työtä!

Olen oppinut, että on tärkeää antaa ihmisille mahdollisuus valita itse. En saa tuputtaa omaa mielipidettäni siitä, mitä heidän pitäisi tehdä.

Olen oppinut, että on minun tehtäväni on auttaa muita miettimään, mitä vaihtoehtoja heillä on.

Vaihtoehdot tarkoittavat niitä asioita, joiden väliltä täytyy valita päätöstä tehdessä.

Olen oppinut, että muiden asiat on pidettävä yksityisinä.

Yksityinen asia tarkoittaa, ettei toisten kertomia asioita saa kertoa eteenpäin!

Jos jostain asiasta olisi tärkeää kertoa eteenpäin, täytyy siihen pyytää lupa siltä ihmiseltä, jota asia koskee.

Näin osoitat, että kunnioitat hänen yksityisyyttään.

Joistain asioista täytyy kertoa eteenpäin. Kerron eteenpäin, jos joku kertoo minulle huonosta kohtelusta tai rikoksen uhriksi joutumisesta.

Olen oppinut, että näissä asioissa on tärkeää pyytää apua.

Olen oppinut, että näissä asioissa toiselle saa sanoa, että apua täytyy pyytää.

Olen oppinut antamaan tukea harjoittelemalla vertaisten tukemista käytännössä.

Olen oppinut, miten vertaisia tuetaan kuuntelemalla toisten kertomuksia siitä, millaisia ongelmia heillä on ollut.
Olen oppinut, juttelemalle muiden kurssilaisten kanssa heidän ongelmistaan. Annoimme kaikki toisillemme vertaistukea!
Sain paljon harjoitusta vertaistuen antamisesta!

Olen oppinut, että päätöksi ei kannata tehdä ennen kuin on selvittänyt kaikki vaihtoehdot.
Olen oppinut, että on tärkeää pysyä rauhallisena.
Olen oppinut, että on tärkeää auttaa toisia rauhoittumaan, jos he ovat vihaisia tai hermostuneita.

Hyvää työtä, Kerry!

What you should do and what
you should get!

Mitä opin tänään?

Olen oppinut, että kaikki ovat tasa-arvoisia.

Tasa-arvo tarkoittaa sitä, että ihmisten on kohdeltava sinua niin kuin he kohtelevat muitakin.

Olen oppinut paljon oikeuksista, jotka kuuluvat kaikille ihmisille.

Olen oppinut, että on tärkeää kertoa ihmisille, mitä oikeuksia heillä on.

Olen oppinut, ettei kehitysvammaisia ihmisiä kohdella aina tasa-arvoisesti.

Olen oppinut, miten vertaistukijana voin auttaa ihmisiä joita kohdellaan huonosti.

Hyvää työtä, Kerry!

SO MANY CHOICES!

Make good
Choices!

I'M IN CHARGE!!

Mitä opin tänään?

Olen oppinut, että tukea voi pyytää eri ihmisiltä

Olen oppinut, että ihmiset kaipaavat eri tilanteissa eri ihmisten tukea.

Olen oppinut, että ihminen saa itse valita keneltä haluaa pyytää apua.

Olen oppinut, että vertaistukijana voin tukea toista valitsemaan, kuka olisi paras ihminen auttamaan heitä.

Olen oppinut, mitkä ovat oikeita syitä haluta vertaistukijaksi.

Hyvää työtä, Kerry!

Mitä opin tänään?

Olen oppinut kuuntelemaan ihmisiä, joilla on erilaisia ongelmia.

Olen oppinut miettimään, millaista tukea antaisin heille, jos olisin heidän vertaistukijansa.

Olen oppinut kuuntelemaan aina tarkasti.

Olen muistanut kysyä tarkentavia kysymyksiä.

Olen oppinut, että kysymällä voin ymmärtää, mitä he haluavat sanoa.

Olen oppinut, miten autetaan ihmisiä näkemään, mitä vaihtoehtoja heillä on.

Olen oppinut, etten voi tai saa tehdä valintaa heidän puolestaan.

Olen oppinut, että ihmisen on pystyttävä tekemään omat päätöksensä.

Hyvää työtä, Kerry!

Mitä opin tänään?

Olen oppinut, että kaikkien pitäisi päästä osaksi omaa yhteisöään.
Olen oppinut, että kaikkien pitäisi saada siihen tarvitsemaansa tukea.

Olen oppinut keneltä voin pyytää apua.

Olen oppinut, että ammattilaisten tulisi auttaa ihmisiä löytämään oma paikkansa yhteisössä.

Olen oppinut, että uusien ystävien tapaamiseen pitäisi saada tukea.

Olen oppinut, että on tärkeää saada tukea kakenlaisten ystävien löytämisessä, myös vammattomien.

Olen oppinut, että ihmiset tarvitsevat tukea saadakseen samat oikeudet kuin kaikilla muillakin.

Olen oppinut, että on olemassa ammattilaisia, jotka auttavat ystävien etsimisessä.

Olen oppinut, että olisi kaikille parempi, jos kehitysvammaiset ihmiset saisivat enemmän tukea ystäviltään, naapureiltaan ja perheenjäseniltään.

Olen oppinut, että kehitysvammaiset ihmiset voivat myös auttaa ystäviään, sukulaisiaan ja naapureitaan.

Olen oppinut, että kehitysvammaisilla ihmisillä on paljon annettavaa muille ihmisille.

Olen oppinut, että kehitysvammaiset ihmiset voivat tehdä omasta elämästään parempaa ja auttaa muita.

Hyvää työtä, Kerry!

- DECISIONS, DECISIONS....!!

Mitä opin tänään?

Olen oppinut, että ihmiset osaavat itse tehdä elämäänsä koskevia päätöksiä, jos saavat siihen tukea.

Olen oppinut, että kaikki tekevät joskus vääriä valintoja.

Olen oppinut, että joskus väärältä tuntuva valinta voikin lopulta olla ihan oikea.

Olen oppinut, että virheistä voi oppia paljon.

Olen oppinut kunnioittamaan muiden valintoja.

Olen oppinut, että kertomalla mitä virheitä itse olen elämässäni tehnyt, voin auttaa muita tekemään oikeita valintoja.

LEARN FROM THE
MISTAKES OF OTHERS.
YOU CAN'T LIVE LONG
ENOUGH TO MAKE
THEM ALL YOURSELF.

Olen oppinut, että vertaistuki on sitä, kun ihmiset auttavat toisiaan.

Olen oppinut, että jos kerron muille mitä tiedän, se voi auttaa heitä päätösten teossa.

Olen oppinut, että vain kehitysvammaiset ihmiset tietävät, miltä tuntuu olla kehitysvammainen ihminen.

Olen oppinut, että vertaistuessa on kyse toisten kehitysvammaisten ihmisten auttamisesta.

Hyvää työtä, Kerry!

Eikä tässä ollutkaan vielä kaikki!

Olen oppinut, että ihmiset voivat ottaa yhteyttä minuun, jos he haluavat vertaistukea.

Olen oppinut, että taustatuki on apunani, jos sitä tarvitsen.

Olen oppinut, että taustatuki auttaa minua miettimään miten minun tulisi tarjota apunani.

Olen oppinut, ettei taustatuen tehtävä ole päättää puolestani, mitä minun kuuluisi tehdä.

Taustatuen tehtävä on auttaa minua miettimään eri vaihtoehtoja.

Olen oppinut, että taustatuki auttaa minua tukemaan ihmisiä miettimään vaihtoehtojaan.

Hyvää työtä, Kerry!

Inclusion Europe

Elinikäisen
oppimisen
toimintaohjelma

Kehitysvammaisten
Tukiliitto ry

Euroopan Unionin Elinikäisen oppimisen toimintaohjelman tuella.

www.peer-training.eu